

Mehmet Âkif Ersoy

Hayatı, Mûsikî Yönü
ve
Bestelenmiş Şûrleri

Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABI

Proje Uygulama

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve
Sosyal İler Dairesi Başkanlığı Yayınları-45

ISBN

978-605-5116-59-0

Editör

Ahmet Hakkı TURABI

Kapak

Zeynep ÇİÇEK

Nota Yazımı ve Mizampaj

A. Başak HARMANCI

Redaksiyon

Fatma Zehra KARIMAN

Baskı Tarihi

1. Baskı / Şubat 2018

Baskı - Cilt

Birikim Ofset

İÇİNDEKİLER

HAYATI ve MÜSİKİ YÖNÜ.....	1
- Hayatı (Mehmet Öncel).....	3
- Eserleri.....	11
- Müsiki Yönü (Nuri Özcan).....	15
- Müsiki Toplantıları-Müsiki Fasılları.....	16
- Tâceddin Dergâhı'nda Müsikili Geceler.....	18
- Müsikîşinas Dostları.....	20
- Hilvan'daki Hayatını Renklendiren Müsiki.....	26
- Sevdiği Eserler.....	27
- Âkif ve Batı Müziği.....	30
BESTELENMİŞ ŞİİRLERİ (Ahmet Hakkı Turabî-Ayşe Başak Harmancı).....	31
- Mehmet Âkif'in Bestelenmiş Şiirleri.....	33
1- İstiklâl Marşı (Zeki Üngör).....	37
2- İstiklâl Marşı (Ali Rifat Çağatay).....	39
3- İstiklâl Marşı (Ali Rifat Çağatay).....	42
4- İstiklâl Marşı (Lem'i Atlı).....	44
5- İstiklâl Marşı (Kâzım Uız).....	46
6- İstiklâl Marşı (Cinuçen Tanrıkorur).....	47
7- İstiklâl Marşı (Ahmet Cemâleddin Cinkılıç).....	50
8- İstiklâl Marşı (Ahmet Yektâ Madran).....	54
9- İstiklâl Marşı (Ahmet Yektâ Madran).....	56
10- İstiklâl Marşı (Mehmet Kemiksiz).....	65
11- İstiklâl Marşı (Abdülkadir Töre).....	66
12- İstiklâl Marşı (Akin Özkan).....	68
13- İstiklâl Marşı (Muallim İsmail Hakkı).....	70
14- İstiklâl Marşı (Mustafa Sunar).....	71
15- İstiklâl Marşı (Mehmet Zâti Arca).....	72
16- İstiklâl Marşı (İsmail Zühtü).....	80
17- İstiklâl Marşı (Mustafa Sunar).....	81
18- İstiklâl Marşı (Bestekârı bilinmiyor).....	82
19- İstiklâl Marşı (Giriftzen Âsim Bey).....	83
20- Acemaşîranîlâhî "Rûhumun senden İlahî".....	84
21- Acem Bayram Niyâzı "Sen ey cihân-ı muvahhid ki".....	85
22- Acemaşîran Şarkı "Bütün dünyâya küskündüm".....	86
23- Acemaşîran İlahî "Yıllar geçiyor ki yâ Muhammed".....	87
24- Acemaşîran Şarkı "Nâr-ı beyzâ midir ögle zamanında güneş".....	89
25- Acemkürdî İlahî "Yıllar geçiyor ki yâ Muhammed".....	90
26- Acemkürdî Fantezi "Uğurlar ola".....	91
27- Bayatî-Araban Şarkı "Virânelerin yaşısı baykuşlara döndüm".....	92
28- Büselik İlahî "On asır evvel yine böyle bir geceydi".....	94

29- Hicaz Şarkı "Eyvâh ıssız diyâr-ı dilber"	95
30- Hicaz Şarkı "Toprakta gezen gölgeme"	96
31- Hicaz Şarkı "Virânelerin yaşçısı baykuşlara döndüm"	97
32- Hicaz Şarkı "Yanık bağrında yıllardır kanar"	98
33- Hicaz Şarkı "Yâ Rab bizi kahretme"	99
34- Hicaz Ağıt "Vurulup tertemiz alından"	100
35- Hicazkâr Şarkı "Yanık bağrında kanar yıllardır"	101
36- Hisar-Büselik Yürüksemât "Toprakta gezen gölgeme"	102
37- Hüseyinî Şarkı "Bana hiç bakmayan o gözlerden"	104
38- Hüseyinî Türkü "Beyaz entârisiyle kar gibi kız"	106
39- Hüseyinî İlâhî "Bütün eşya Hudâ'yı zikreden"	107
40- Hüseyinî Şarkı "Ezelden âşinânım ben"	108
41- Hüseyinî Şarkı "Sevk-i âmâk-ı hayâlât"	109
42- Hüseyinî Şarkı "Kasr-ı gülsensin evet lâkin gönüller şen değil"	110
43- Hüseyinî İlâhî "Yâ Rab bizi kahretme"	112
44- Hüzzam Şarkı "Ağlarım ağlatamam"	113
45- Hüzzam İlâhî "Allâh'a dayan sâye sarıl"	114
46- Hüzzam Şarkı "Curûbu seyredecektik"	115
47- Hüzzam Mersiye "Bu taşındır diyerek"	118
48- Hüzzam Mersiye "Şu boğaz harbî nedir?"	120
49- Hüzzam İlâhî "Yâ ilâhî bize tevfikini gönder"	122
50- Hüzzam-Hicazkâr Şarkı "Sen bu âvîzenin altında"	124
51- Hüzzam Mersiye "Şühedâ gövdesi bir baksana"	126
52- Kürdî Fantezi "O nûru gönder ilâhî"	127
53- Kürdî Marş "Bir zamanlar biz de millet hem nasıl milletmişiz"	128
54- Mâhur Marş "Baksana kim boynu bükük ağlayan"	130
55- Mâhur Marş "Balkan'ı bildin mi nedir hemşeri"	131
56- Mâhur Marş "Ben böyle bakıp durmayacaktım"	132
57- Mâhur Şarkı "Bütün dünyâya küskündüm"	133
58- Mâhur Marş "Çık da bir seyret bahârın cûş u rengâ rengini"	146
59- Mâhur Marş "Yılmam ölümden yaradan askerim"	147
60- Mâhur Marş "Yurdunu Allâh'a bırak çık yola"	148
61- Muhayyerkürdî İlâhî "Bakma kabristanın ancak"	150
62- Nevâ Marş "Artık ey millet-i merhûme sabâh oldu uyan"	151
63- Nevâ Marş "Ey bülbül-i ter-zebân-ı irfân"	152
64- Neveser Bayramiye "Âfâkî bütün hande cihân başka cihândır"	153
65- Neveser Şarkı "Ne irfandır veren ahlâka ulviyyet ne vicdândır"	154
66- Neveser Şarkı "Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer"	156
67- Nihâvend Şarkı "Bütün dünyâya küskündüm"	159
68- Nihâvend Marş "Ey aslına ültihâk eden nûr"	163
69- Nihâvend Şarkı "Lâ mekânlarda mısın nerdesin"	164
70- Nihâvend Marş "Yâ Rab ne hatibdir ki makber"	165
71- Nihâvend Marş "Yılmam ölümden yaradan askerim"	166
72- Nihâvend Marş "Yurdunu Allâh'a bırak çık yola"	167

73- Nihâvend Fantezi "Zulmü alkışlayamam".....	168
74- Nişâbur Marş "Zulmü alkışlayamam".....	171
75- Nişâburek Şarkı "Görünmüyor güneş artık önümde perde cibâl".....	172
76- Rast İlâhî "Allâh'a dayan sâye sarıl".....	174
77- Rast Şarkı "Cânân gide rindân dağıla".....	175
78- Rast Şarkı "Bir canlı izin varsa şu toprakta".....	176
79- Rast Şarkı "Doksan senelik ömre ilâhî".....	178
80- Rast Şarkı "Yatarken yerde ilhâdıyle haşr olmuş sefil efkâr".....	179
81- Rast Şarkı "Şu serilmiş görünen gölgeme".....	180
82- Rast Marş "Yılmam ölümden yaradan askerim".....	182
83- Rast Şarkı "Yılmam ölümden yaradan askerim".....	184
84- Rast Şarkı "Yılmam ölümden yaradan askerim".....	186
85- Rast Şarkı "Yurdunu Allâh'a bırak çık yola".....	189
86- Rast Şarkı "Yurdunu Allâh'a bırak çık yola".....	190
87- Sabâ İlâhî "Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme".....	192
88- Sabâ İlâhî "Yâ Rab bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı".....	193
89- Segâh Marş "Ben böyle bakıp kalmayacaktım".....	194
90- Segâh Fantezi "Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker".....	196
91- Segâh Şarkı "Hepsi göçmüş hani yoldaşlarının hiçbiri yok".....	198
92- Segâh İlâhî "Gökkubbenin altında yatar al kan içinde".....	200
93- Segâh Şarkı "Vurulup tertemiz alından".....	201
94- Segâh Şarkı "Sen bu âvizenin altında bürünmüş kanına".....	202
95- Süznâk Şarkı "Bütün eşyâ Hudâ'yı zikreden".....	204
96- Süznâk Şarkı "Kendi feryâdımdır ancak ses veren feryâduma".....	206
97- Şehnaz Marş "Müslümanlık nerde bizden geçmiş insanlık bile".....	207
98- Uşşak Şarkı "Bütün dünyâya küskündüm".....	208
99- Uşşak İlâhî "Gökkubbenin altında yatar al kan içinde".....	210
100- Uşşak İlâhî "Yıllar geçiyor ki yâ Muhammed".....	211
101- Uşşak Şarkı "Şeydâ-yı gamum beste-i zencîr-i hevâyum".....	212
102- Zâvil Marş "Zaman geçmez ki yüzbinlerce kalbin".....	214
103- Uşşak İlâhî "Yâ Rab bizi kahretme".....	216

LİSTELER.....	217
- Makama Göre Eser Listesi.....	218
- Güfteye Göre Eser Listesi.....	220
- Bestekâra Göre Eser Listesi.....	222
- Forma Göre Eser Listesi.....	224
- Usûle Göre Eser Listesi.....	226

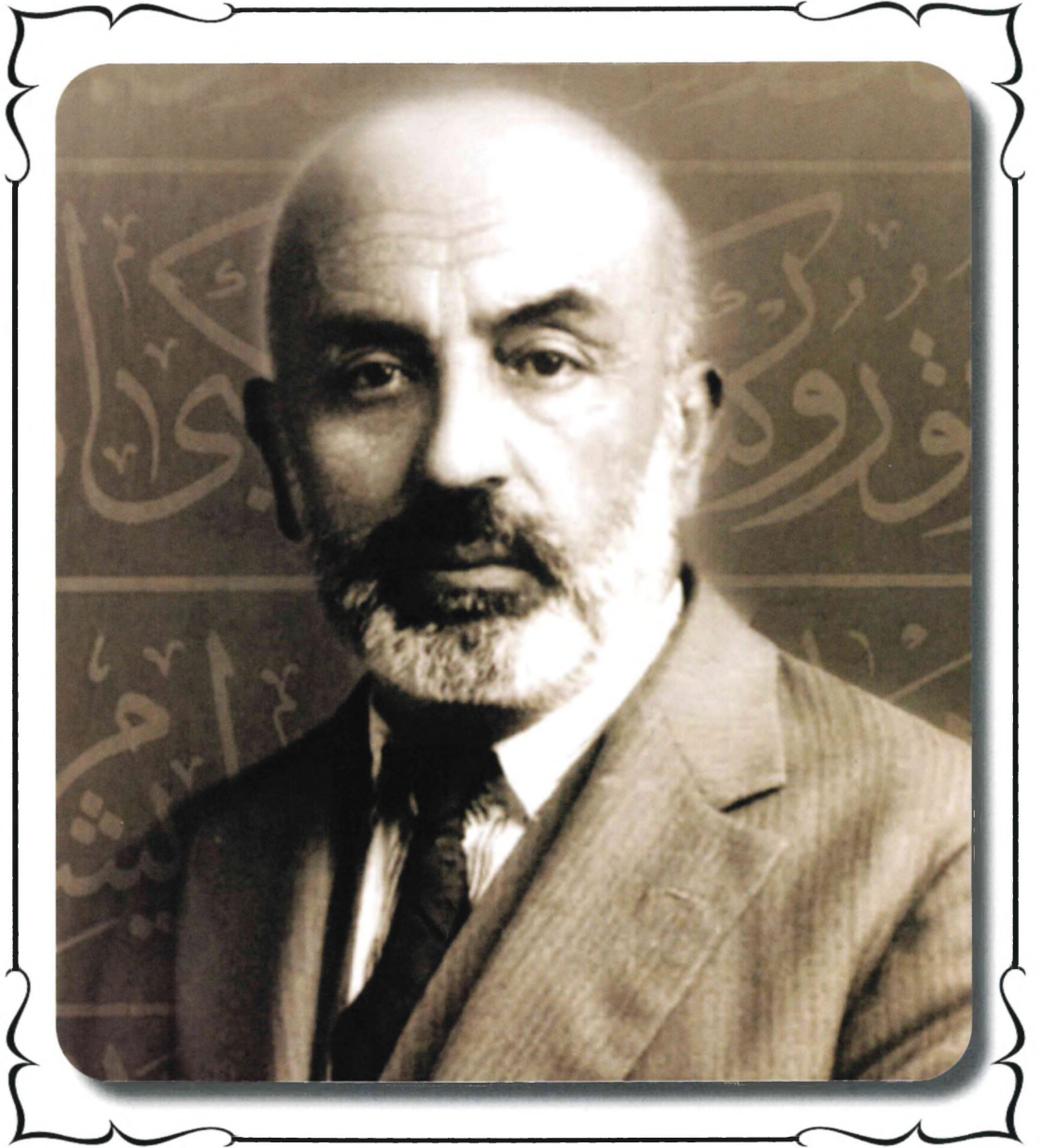
KAYNAKÇA.....	228
---------------	-----

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or name, located on the left side of the portrait.

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or name, located at the bottom center of the portrait.

HAYATI
ve
MÛSİKÎ YÖNÜ

-HAYATI ve MÛSİKÎ YÖNÜ-

-Hayatı-

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Öncel

İstanbul'un Fatih ilçesinin Sarıgözel semtinde 1873 yılında dünyaya gelmiştir. Babası, Osmanlı'nın Arnavutluk bölgesinde İpek Kazası'na bağlı Şuşisa (Foşiçe) köyü eşrafından Nureddin Ağa'nın oğlu Mehmet Tâhir Efendi'dir.¹ Annesi, Buhâra'dan Anadolu'ya göç ederek Tokat'a yerleşmiş² Hacı Feyzullah Efendi'nin müridlerinden Buhâralı Mehmet Efendi'nin kızı Emine Şerîfe Hanım'dır. Emine Hanım'ın daha önceki evliliğinden üç çocuğu dünyaya gelmiş fakat çocuklarının hepsi küçük yaşlarda vefat etmiştir. Âkif'in babası Mehmet Tâhir, Emine Hanım ile 45 yaşlarında evlenmiş olup, bu evlilikten Mehmet Âkif ve Nûriye adlarında iki çocukları dünyaya gelmiştir. Mehmet Âkif'in asıl adı ebced hesabıyla doğduğu yıla karşılık gelen "Rağîf" olarak babası tarafından konulmuştur. Ancak bu ismin Arapçada bir çeşit ekmeğ manasına gelmesi ve telâffuzunun zor olması hasebiyle onun yerine "Âkif" olarak değiştirilmiştir. Babası ilim tahsili için geldiği İstanbul'da Yozgatlı Hoca Mahmud Efendi'den dersler aldıktan sonra Fatih Medresesi'nde müderrislik vazifesinde bulunmuştur. Âlim ve dindar bir zât olan Tâhir Efendi, hocalık mevkiine ve ilim derecesine tamamen kendi çalışkanlığı sayesinde yükselmiştir. Medrese tahsili ve hocalığı sırasında temizliği ile tanındığı için kendisine "Temiz" anlamında "Tâhir" lâkabı verilmiş olan muhterem şahsiyet, "İpekli Temiz Tâhir Efendi" diye anılmaktaydı.³

Eğitimine dört yaşında Fatih'te "Emir Buhârî" mahalle mektebinde başlayan Mehmet Âkif, iki yıl burada okuduktan sonra Fatih İbtidâisine geçti. Aynı yıl babasından Arapça eğitimi almaya başladı. Babası Mehmet Tâhir Efendi, aynı zamanda Mühürdar Emin Paşa ailesinin yazın Yakacık'taki konağına, kışın Bakırcılar'daki Emin Paşa Konağına İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a (1870-1957), Ahmet Tevfik'e ve ailenin diğer mensuplarına özel derslere Âkif'le beraber giderdi. Özellikle yaz aylarında ailesiyle beraber Yakacık'taki konakta kalan Mehmet Âkif bu vesileyle akranı İbnülemin Mahmut Kemal ile yakın arkadaşlık kurmuştur. Mehmet Âkif bu dönemde şûre ilgi duymuştur. Bu dönem ile ilgi İbnülemin şu ifadeleri kullanmaktadır: "Amcamızın bizden büyük olan kızı Hatâce Cemile, Âkif ve ben çocukluğumuza bakmayarak müşterek gazel söylemeye uğraşırdık. Arûz bilmediğimiz gibi parmak hesabında da parmağımız yoktu. Yaşımız, başımız, bilgimiz, görgümüz, şûr şöyle dursun, düzgün birkaç cümle yazmaya da müsâit değildi. Fakat Âkif'in sözlerinden bazıları, bizim sözlerimizden daha iyice idi...."

Âkif, muahharan ilm-î arûz tahsil etti. Mümârese için dâima nazm ile meşgûl oldu. Çocukluğunda başladığı şûrden ihtiyarlığında da vazgeçmedi. Bir zamanlar, onunla Yenişehirli Hüseyin Hâşim, Halil Edib, Ağlarcazâde Hakkı, Beyazıt Kütüphanesi müdürü Hoca Tahsin ve sâir zarîf ve sâir ehlibâmuzla buluştukça nazmen muhâvere ederdik."⁴

¹ Ertuğrul Düzdağ, "Mehmed Âkif Ersoy", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara, 1988, s.2

² Hikmet Sami Türk, "İstiklal Marşı ve Mehmed Âkif Ersoy", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara, 2004, s.10

³ Düzdağ, s.4

⁴ Hasan Basri Çantay, "Âkifnâme", Ahmed Sait Matbaası: İstanbul, 1966, s.16

İbtidâî mektebinin ardından 1882 yılında Fatih Merkez Rüşdiyesi'ne başladı. Bu sırada yine babasından Arapça, dışarıdan Farsça derslerini takip etmekteydi. 1885 yılında rüşdiyenin ardından Mülkiye Mektebi'ne başlayan Mehmet Âkif bu okulun üç yıllık ilk dönemini tamamlamış ve yüksek kısmının birinci sınıfındayken babasının vefatı, ayrıca evlerinin yanması üzerine kısa yoldan meslek sahibi olmak için yeni açılan Mülkiye Baytar Mektebi'ne girmiştir. Bütün sıkıntılara rağmen okulunu birincilikle bitiren Mehmet Âkif, bu dönemde Ispartalı Hakkı Bey'in teşvikiyle Fransızcasını ilerletir ve Batı edebiyatını takip edecek kadar da kendisini geliştirir.

Çocukken başlamış olduğu hâfizlik çalışmalarına bir müddet ara veren Âkif, Baytarlık mektebinden mezun olduğu yıl hafızlığı kendi kendine tamamlamıştır.⁵ Mehmet Âkif müzik tahsiline ise Neyzen Teyfik'ten ney dersleri alarak başlamıştır.⁶

Âkif okulun özellikle son iki senesinde şûrle ıstıgal etmiş ve birçok manzûme kaleme almıştır. Bununla beraber yüzmeye, koşma, gülle atma bilhassa güreş gibi spor dallarıyla da meşgul olmuştur. Hatta spora olan ilgisinin ne denli ziyade olduğunu anlatmak için yaşamış olduğu bir hatırasını şöyle nakletmektedir:

"Ermeni, bildiğin gibi değil, dehşetli kuvvetli idi. Arkadaşlarımı çarçabuk altına alarak ezmesi öyle zoruma gidiyor, beni çileden çıkarıyordu ki sana anlatamam. Kendisi ile şaka mâhiyetinde dahi olsun hiç tutuşmamıştık. Zira onun da gözü beni pek tutmuyordu. Cüsseden okkaca kendisinden aşağı idim. Lâkin ondan çok daha atik ve daha oyuncu idim. Göz, hasmını tanır! O da bunları görüyor, hesap ediyor, benimle el ense şakası bile yapmaya yanaşmıyordu.

Bir gün hiç unutmam. Hüseyin Avni isminde Fatihli bir hemşerim ve benden bir sınıf aşağı bir arkadaşım la Agop, idman mâhiyetinde güreş tutmuşlardı. İdman filan derken Avni'ye boyunduruk çekiyor. Şiddetli elenseleriyle çocuğu eziyor. Pek müşkil vaziyetlere sokuyordu. Nasıl oldu bilmiyorum. Avni, Agop'un çektiği şiddetli bir el ense ile yüzükoyun yere kapandı. Ağzından, dişlerinden kan boşalmaya başladı. O zaman artık dayanamadım. Gel Agop, dedim. Biraz ikimiz idman tutalım. Tereddüt edemedi. Arkadaşlarımın intikamını almak üzere Agop'u tek çapraza aldım. Meydan genişti. Belki on beş yirmi adım sürüdüüm. Nihayet kavî rakibim tutunamadı. Elleri üzerine yüzü koyun yere kapaklandı. Bu sefer, çok iyi kullandığım kündeye aldım. O koca Agop'u kaldırarak öyle bir çevirdim, sırtını yere getirdim ki bütün bunlar bir buçuk iki dakika içinde olmuştu. Ermeni ne olduğunu şaşırıldı. Kıpkırmızı olmuş hala yerinde oturuyor, önüne bakıyordu. İşte o zaman etrafı şiddetli bir alkış tufanı çınlattı.

⁵ Ertuğrul Düzdağ, İsmet Ulzun, "Mehmed Âkif Ersoy, Hayatı, Eserleri", Mehmed Âkif Ersoy, Ed. Mustafa İsmet Ulzun, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara, 2011, s.12

⁶ Mehmet Âkif'in müzik yönü daha sonra müstakil bir bölüm olarak ele alınacağından bu kadarıyla iktifâ ediyoruz.

Agop'u tam manasıyla mağlup etmiştim. Hiç sesini çıkarmadı. Yavaş yavaş yerinden kalktı, kafası önünde kös kös mektebin kapısından içeriye girerek kayboldu.

Bir rüyâziye hocamız Ekrem Bey vardı. O da bu hâdiseye şahid olanlar arasında idi. Muhterem ihtiyar o kadar sevinmiş, o kadar heyecanlanmış idi ki: "Ya hu Agop'u kaldırdı, savurdu, attı. Agop kalkar mı?" diye bağırıyor, tuhaf tuhaf hareketler yapıyordu."⁷

Mehmet Âkif, Tophâne-i Âmire Veznedarı Emin Bey'in kızı İsmet Hanım'la yirmi beş yaşında iken evlendi. Bu evlilikten Cemile, Feride, Suâd, Emin ve Tâhir adında beş çocuğu dünyaya gelmiştir.

Mehmet Âkif'in eşi ve çocukları

Mülkiye Baytar Mektebi'nden mezun olur olmaz Ziraat Nezâreti Umûr-î Baytariye ve Islâh-ı Hayvanat Umûm Müfettişliği Muâvinliği görevinde bulunur. Âkif mesleği gereği Rumeli, Anadolu ve Arabistan'da bulunmuştur. Bu vesileyle bulunduğu bölgedeki insanları yakından tanıma fırsatı bulmuş, onların sıkıntılarını, dertlerini bizzat müşâhede etmiştir. "Mehmet Âkif'in tespit ve tahlilleri şûrlerine realist ve canlı tablolar halinde aksetmiş, çözüm tekliflerinin isâbetli olmasını sağlamıştır."⁸

İstanbul'da bulunduğu sıralarda Halkalı Ziraat Mektebi'nde Kitâbet-î Resmîye Muallimi (1906), Çiftçilik Makinist Mektebi'nde Türkçe Muallimi olarak görev yapmıştır. Meşrûtiyetin ilânının ardından Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi ile Dârülhilâfe Medresesi'nde Osmanlı Edebiyatı hocalığında bulunmuştur. Aynı zamanda çok iyi Arapça bildiğinden bir taraftan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Şehzâdebaşı'ndaki kulübünde Muallâkat ve Lâmiyyetü'l-Arab gibi temel eserleri okutmuştur. Dârüledeb adlı özel bir okulda fahrî hocalık yapan Âkif, daha sonra mecbûri olarak gittiği Mısır'da Kâhire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türkçe hocalığı vazîfesinde bulunmuştur.

Bu görevlerin dışında savaş döneminde İslâmiyeti halka doğru öğretmek, yanlış bilgileri gidermek ve savaş döneminde halkı canlandırmak maksadıyla Şeyhülislâmlığa bağlı olarak kurulan Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye'de üye ve başkâtiplik görevlerinde bulunmuştur.

⁷Düzdağ, s.10

⁸Orhan Okay; Ertuğrul Düzdağ, "Mehmed Âkif Ersoy", DIA, 28. Cilt, s.433

Mehmet Âkif ve oğlu Emin

5 Haziran 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi'ne Burdur milletvekili olarak girmiştir. Vekillik döneminde çeşitli vilâyetlerde Millî Mücadele'nin önemini anlatan etkili konuşmalar yapmıştır. Kastamonu Nasrullah Câmisi'ndeki vaazları buna verilecek en güzel örneklerdendir. Burada toplanan halka defalarca dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu siyasi durumu, bütün müslümanları tehdit eden tehlikelerin neler olduğunu ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

Mehmet Âkif'in, lise yıllarında başlayan şiir merakını daha sonra hayatının her döneminde devam ettirdiğini görmekteyiz. Eldeki bilgilere göre yayımlanan ilk eserlerinin *Gayret*, *Maârif*, *Mektep*, *Resimli Gazete* ve *Hazîne-i Fünûn* adlı dergilerde olduğu tespit edilmiştir. Âkif, özellikle ilk dönemlerde Ziya Paşa, Muallim Nâci ve Nâmık Kemal gibi üstadların tarzında şiirler nazmetmiştir. Daha sonra kendi üslubunu bularak zikredilen üstadların tesirinden çıkmıştır. Ebu'l-ûla Mardin ve Eşref Edip'in 1908'de çıkarmaya başladıkları *Sırât-ı Müstakim* dergisi aracılığıyla Âkif, şiirlerinin büyük çoğunluğunu, manzûm, te'lif ve tercümelerini bu dergide yayımlamıştır. Bu dergi 1912'den sonra yayım hayatına *Sebilürreşâd* adıyla devam etmiştir. Balkan Savaşları sonunda uğranılan hezimetten dolayı halkın ümitsizliğe düşmemesi ve millî mücadele ruhunu güçlendirmek için Fatih, Beyazıt ve Süleymaniye camilerinde verdiği vaazları bu dergide neşredilmiştir. 1925 yılına kadar 641 sayı neşredilen dergi, Mehmet Âkif'ten sonra 362 sayı daha neşredilmiş ve Cumhuriyet Dönemi yayın organları arasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Mehmet Âkif, şâirliğin ilk dönemlerinde yazmış olduğu şiirlerinin birçoğunu imha etmiştir. Bunlardan çeşitli dergilerde yayımlanan ve bazı dostlarının defterlerinde bulunan yaklaşık 4000 manzûmluk şiiri kalmış; fakat bunları *Safahat* adlı şiir kitabına koymamıştır.

"Mehmet Âkif, daha önce Muallim Nâci ile başlamış olan, Türkçe'nin sade ve akıcı bir şekilde arûza tatbikinin ilk büyük temsilcisidir. Mîzâhî fıkralardan en heyecanlı şiirlere kadar, en güzel Türkçe ile şâheserler ortaya koyup büyük şâir haline geldikten ve bunları yayınladıktan sonra eserleri, her bakımdan, edebiyat tarihimizin altın sayfalarında, eşsiz güzellikteki muhteşem parçalar olarak yer almıştır."⁹

Kendi dönemindeki büyük şâirler ve edipler tarafından takdir ve hürmet gören Âkif, dil ve din olgusuna çok önem vermiştir. Küçük yaşlarda öğrendiği Arapça, Farsça, akabinde Frazsızca'yı ileri düzeye taşıyıp bu dillerde kaleme alınmış edebî eserleri okuyarak onları tercüme edecek düzeye gelmiştir. Bunun yanısıra babasından fıkıh ve akâid gibi dini ilimlerden dersler alan Âkif, ileride ne kadar büyük bir şâir ve fikir adamı olacağına sinyallerini de vermekteydi.

İslâm'a bağlılığını bütün hayatına yansıtan Mehmed Âkif, edebî eserlerinde de bu konulara çokça değinmiştir. "Mehmet Âkif'in İslâmcılık anlayışı; inançta, emir ve yasaklarda *Asr-ı Saâdet*'teki gibi bir hayat tarzı ile çağdaş medeniyetin İslâm'a aykırı olmayan güzelliklerini birleştirmek esâsına dayanır."¹⁰

⁹ Düzdağ, s.10

¹⁰ Âlim Gür, "Hayatı, Şahsiyeti, Sanatı ve Eserleriyle Mehmed Âkif Ersoy", (Ed.Prof. Dr. Mehmet Bayyığıt), Mehmed Âkife Armagan, Konya 2011, s.21

Mehmet Âkif, hayat felsefesinin ve edebî yönünün kaynağını şu sözleriyle bizlere apaçık göstermektedir:

"Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhâmı

"Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı"

-İstiklâl Marşı'nın Yazılması-

Millî mücadele ve İstiklâl Harbî'yle beraber elde edilen zaferler sonucunda Kuvâ-yı Milliye yerine düzenli ordulara geçilmesi ancak Meclis Hükümeti ile sağlanabilirdi. Kurulan Meclis Hükümeti, Anadolu'da meydana gelen ayaklanmaları başarıyla bastırması ve bazı devletlerle edindiği iyi ilişkiler sayesinde itibarını ve gücünü arttırmıştır. Mehmet Âkif de özellikle Orta Anadolu'daki isyanları yatıştırmak maksadıyla o bölgede çeşitli vaaz ve nasihatlerde bulunmuştur.

Ayaklanmaların bastırılması döneminde Genel Kurmay Başkanlığı Vekili İsmet Bey, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan savaşın manasını ifade eden, halkı ve askeri heyecanlandıracak ve diğer milletlerdeki marşlara denk olacak bir marş yazılması için bir yarışma düzenlemesini istemiştir. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı Kasım 1920'de genelge yayınlamak üzere bir yarışma düzenleyeceğini ve 23 Aralık 1920'de değerlendirmenin yapılacağını bildirmiştir. Marşın yazarına ve bestekârına 500'er lira ödül koyarak yarışmayı açmıştır. Müsâbakaya katılan 724 şüirden 6 tanesi seçici kurula sunulacak hale getirilmiştir. Ancak dönemin Maârif Nâzırı Hamdullah Suphi bu şüirlerin hiçbirinin millî mücadelenin ruhunu yansıtmadığını ve bunun yalnızca Mehmet Âkif tarafından yazılabileceğini düşünüyordu. Mehmet Âkif, maddi olarak çok zor durumda olmasına rağmen işin içinde para olduğu için bir şey yazmadı. Bunun üzerine Hamdullah Bey, üstad Mehmet Âkif'e bir mektup yazmış ve kendilerinin hassasiyet gösterdiği konularda gereken ne ise yapılacağını ifade etmiştir. Hamdullah Bey bu konuda ayrıca Âkif'in dostu Balıkesir Milletvekili Hasan Basri (Çantay) Bey'den de yardım istemiştir. Âkif'in göstermiş olduğu bu samimiyet ve vatan sevdası onun muhteşem İstiklâl Marşı'mızı yazmasına vesile olmuştur. Yazdığı bu marşı kendisinin değil milletin bir parçası olarak düşündüğü için Millî Eğitim Bakanlığı'na imzasız olarak göndermiş, ayrıca bu sebepten dolayı şüirlerini topladığı Safahât isimli eserine de almamıştır. Âkif'in bu şüiri 12 Mart 1921'de meclis kararı ile İstiklâl Marşı olarak kabul edilmiştir. Hamdullah Suphi Bey tarafından okunan şüirin her kıtası uzun uzun alkışlanarak heyecanla mecliste ayakta dinlenmiştir. Elde edilen gelir ise Mehmet Âkif'in isteği üzerine Dârülmesâî (İşevi) ve Hilâl-i Ahmer'e (Kızılay) bağışlanmıştır.

پاڙا ايرتسي
۱۳۳۹ رجب ۲۱
۲۱ مارت ۱۳۳۷
تاريخ تاسيس
۷ آگست ۱۳۳۶

جھريده رسميه

آبونه شرائلي
پول لسکسي ۲۵۰۰ فونڊ
۱۲۵ ۰ ۰
هر لسکسي ۱۰۰ فونڊ

نومبري: ۷ نوريکايو پوليت مجلسي حکومتلکوسو خزني نو اوبه بيگ حله ده بر وقه لئو اولورو .

استقلال مارشي

۶
بنديدك براري ، طورون اي ، ديبيريكيه ، طان اي
خوشون آلتيمكي بيكره كفنسز بلان اي
سن شيه اوخونك . ايجينه ، پريشه ، آتاك اي :
ورده ، ونياري آلتيمه ، بوخت وطن .

۷
كيم بوخت وطنك اوخوت اولاراك خدا اي
شهما ، فتنسز جن ، طورون اي ، سقش شهما اي
جان ، جان اي ، ستون وارمي آلتيمه خدا ،
اقتسين تك وطنك اي دنيا ، جده .

۸
روحك سنن ، آسي ، خودر آلتيمه اي اي
وكسين ميديك كوكته ناهرم اي .
په اذالتر - كه شهاده توري ديتك نيل -
ابدي يورديك اوستمه ، يم ايكل .

۹
اوزمل وجه اي بيك جده ايدر - وارنه - طانم
هرجه يمدن ، آسي ، پشايون قاي اشم .
فتنسز روح جده كي بدن نشم اي
او وطن بو كنهرك حريشه ذكر بلك نام .

۱۰
ماللان سنه شغلر كي اي كتلي حلال اي
اولسون كرينق موكون قانريك جيسي حلال .
ابدآ سكا بوي ، حرفه بون انستلال :
طيفر ، سر پشاش ، ذيرامك حريت اي
خبره ، شه طاق ، ملكك استلال .

۱
نورقا ، بوخز بو شغلر ، بوخز آل سنجاق اي
سوقهمن يورديك اوستمه بون اك سوك اوجاي .
اوش ملكك ييدوزمن ، پارلا ايجن اي
اوجده ، اوش ملكك اوجاي .

۲
چانما ، فرمان اولام ، جهريكي اي كزلي حلال
نهران حرفه بر كول اي بوخت ، بو حلال اي
سكا اولار دوكون قانريك سوكر - حلال .
خبره ، شه طان ، ملكك استلال .

۳
بن اولان برده سر پشاشم ، سر پشاشم
حاشي ميديك بكا زخير اوردوشمش ا شاشام
كوكرمش سدا كرم ، پشاشي ميكر آشام
پشاشم طاشري ، انكيله سيشام ، طاشام .

۴
فونك آقاي سدمشه چليك زحل چولر ،
يم بمان طولو كوكم كي سر حدم وار .
اولسون ، نورقا ، قنل بوخ بر ايمان بوخار
حاشي اي ، وديك تك جيسي قنل جلاوار اي

۵
كوفشان يورده ، آلتاقره اوزمان ، ساتين
سره ايت كوكمكي ، طورسون بو جاشزجه آلتين
طوخ سندر سكا وده اشديكي كوكر حلك .
كيم بيلر بلك بارين . . بلك پرينسده . آلتين .

۱۱
۱۱ مارت ۱۳۳۷
چهارم رجب ۱۳۳۹

İstiklal Marşı, Coride-i Resmîye (Resmî Gazete)
Sayı 7, Tarih 21 Mart 1921 Pazartesi

Mehmet Âkif'in 1925 yılından itibaren yaklaşık 10 yıl Mısır'da kalması çeşitli sebeplere bağlanabilir. Bunlar arasında hükümet tarafından üst üste yapılan inkılâplarla ters düşmesi, dava arkadaşlarının İstiklâl Mahkemeleri'nde yargılanması, hak ettiği emekli maaşının verilmemesi ve Şeyh Sait İsyanıyla bir ilişkisinin olduğu izlenimi verilmesi sayılabilir. Mısır'da Hilvan bölgesinde yaşayan Âkif, burada Diyanet İşleri Başkanlığı'nun kendisine vermiş olduğu Kur'ân-ı Kerîm meali yazma görevini vefatına kadar sürdürmüştür.

Ancak ezanın kanunlarla Türkçe okutulduğu bu dönemde namazların da Türkçe kıldırılacağı endişesini taşıdığından yaptığı anlaşmayı feshedip aldığı avansı geri vermiştir. Âkif'in geçim sıkıntısı çekmesi, eşinin asabî rahatsızlığı, vatan hasreti gibi etkenlerle Mısır'da çok zor şartlar altında yaşaması onu bir hayli yıpratmıştır. Son dönemlerinde iyice hastalanan Âkif, iyileşmek ve dinlenmek için Lübnan ve Antakya'da bir süre kalır. Hastalığı giderek artan Âkif, siroza yakalanmıştır.

*"Cânı, cânânı, bütün vârimı alsın da Hüdâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ"*

diyen millî şâirimiz gurbette ölümün kendisi için çok ağır olduğunu düşünmüş ve 17 Ağustos 1936'da İstanbul'a gelmiştir. Âkif 20 gün hastanede kaldıktan sonra, kendisi için hazırlanan dâireye yerleştirilir. Prens Halim'in daveti üzerine bir müddet Alemdağ'daki Baltacı Çiftliği'nde kalır. Hastalığı gittikçe artan Âkif, tekrar kendisi için hazırlanan dâireye geri döner ve 27 Aralık 1936 tarihinde vefat eder. Cenâzesi Beyazıt Camii'nden üniversite gençliğinin katıldığı büyük bir cemaat tarafından Edirnekapı Mezarlığı'na kaldırılır. 1960 yılında yol çalışmaları sebebiyle kabri Edirnekapı Şehitliği'ne taşınır. 1986 yılında Kültür Bakanlığı tarafından mezar taşları düzenlenerek üzerine yeni bir lâhit yapılmıştır.

Mehmet Âkif'in Kabri

-Eserleri-

I. *Manzûm Eserleri*

Mehmet Âkif'in sağlığında 7 ayrı kitap olarak basılan, vefâtından sonra da tek cilt olarak neşredilen tamamı arûzla yazılmış 11.240 manzûmluk 108 manzûmeden meydana gelmiş külliyyâtın genel adı Safahât'tır. Birinci kitap hariç diğerlerinin ayrıca birer adı da vardır.

a) *Safahât Birinci Kitap [İstanbul 1329 (1911)]*

Daha çok İslâm tarihinden alınmış vak'alar ve sosyal sıkıntıları konu alan bu eser 44 şürden oluşmaktadır. Bunlara ilâveten lirik bir tarzda metafizik ve felsefî konuları da işlemiştir. Tevhîd, Feryâd, Küfe, Hasır, Fâtih Camii, Koca Karı ile Ömer, Ezanlar bunlara örnek olarak verilebilir.

b) *Safahât, İkinci Kitap, Süleymaniye Kürsüsünde [İstanbul 1330 (1912)]*

Mehmet Âkif'in İslâm ideali, Müslüman ve İslâm dünyası hakkındaki duygularını, düşüncelerini anlatan 1002 manzûmluk eseridir.

c) *Safahât, Üçüncü Kitap, Hakkın Sesleri [İstanbul 1331 (1913)]*

10 şür ve 482 manzûmluk bu eser Balkan Savaşları döneminde meydana gelen sıkıntıları konu edinen, elde edilen mağlûbiyetlerden ümitsizliğe kapılmamamız, aksine azimli bir şekilde birbirimizle dayanışma içerisinde olmamız gerektiğini konu edinen kitaptır. Bu şürlerin büyük bir çoğunluğu âyet ve hadislerle dayandırılarak yazılmıştır.

d) *Safahât, Dördüncü Kitap, Fatih Kürsüsünde [İstanbul 1332 (1914)]*

1692 manzûmdan meydana gelen bu eser "İki Arkadaş Fâtih Yolunda" ve "Vâiz Kürsüde" olmak üzere iki bölümden meydana gelmiştir. Be eserde İslâm'da çalışmanın önemini ve içinde bulunduğumuz kötü durumdan kurtulmanın ancak çalışmayla izâle edilebileceğini anlatmaktadır.

e) *Safahât, Beşinci Kitap, Hatıralar [İstanbul 1335 (1914)]*

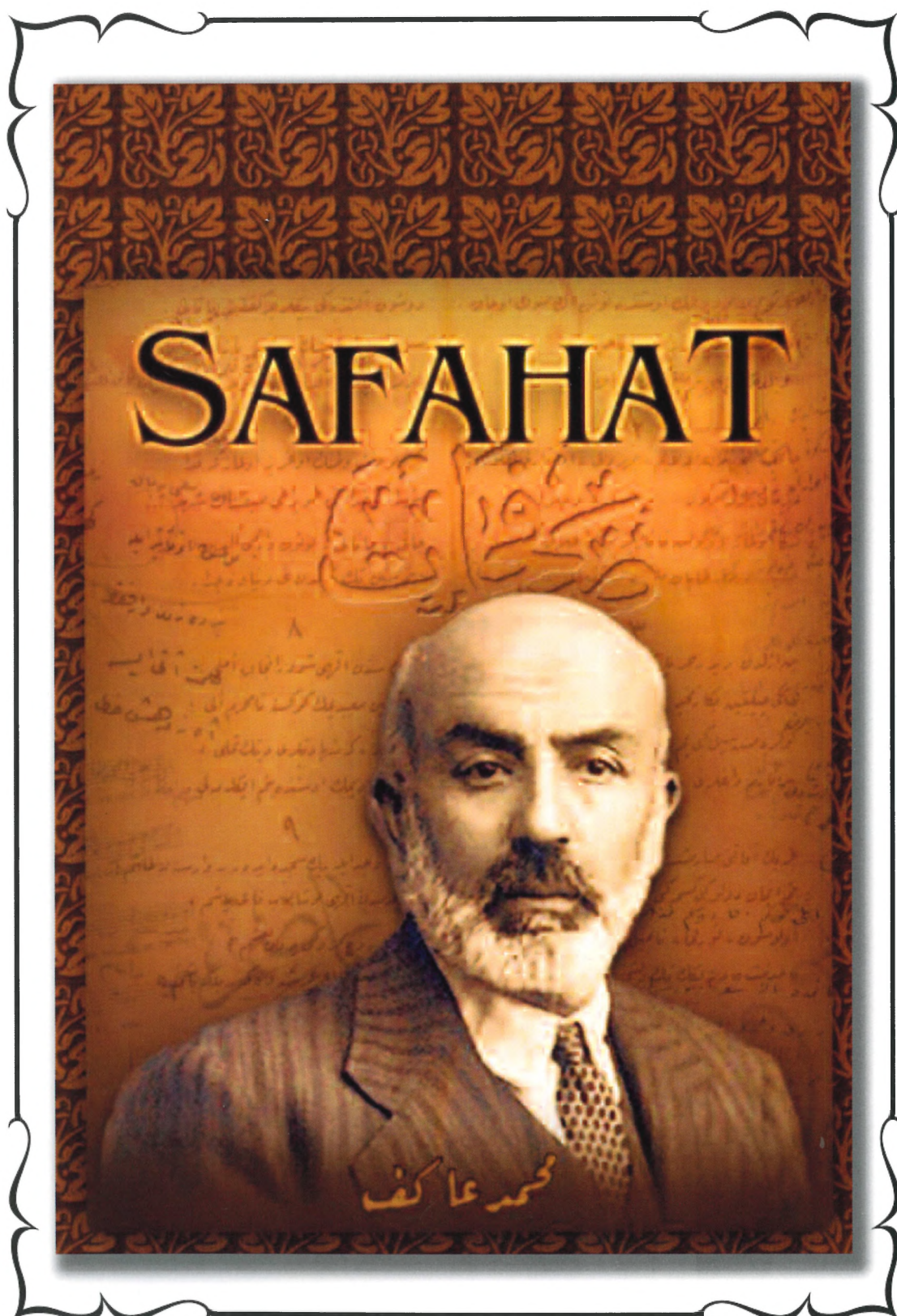
On şürden meydana gelen bu eser 1314 manzûmdur. Bu şürlerin ilk yedisini âyet ve hadislerin açıklaması, son üç şürü ise şâirin Mısır, Berlin ve Medine seyahatlerinden edindiği intibâları konu edinmiştir.

f) *Safahât, Altıncı Kitap, Âsım [İstanbul 1342 (1924)]*

Mehmet Âkif'in üzerinde çok çalıştığı, Süleyman Nazîf'in de bir şür mucizesi olarak nitelendirdiği bu eser 2292 manzûmluk tek eserdir. Ülkenin içinde bulunduğu sosyolojik, psikolojik ve ahlâkî sıkıntılarının ele alındığı bir eserdir. Âkif bu eserde Müslüman halkın imân ve irfânının temsilcisi, muhafazakâr Köse İmam'ı, yenilikçi Hocazâde'yi (Mehmet Âkif) ve Köse İmam'ın oğlu Âsım'ı konuşturarak duygu ve düşüncelerini anlatmıştır.

g) *Safahât, Yedinci Kitap, Gölgeler [İstanbul 1352 (1933)]*

Âkif'in eski harflerle bastırıldığı bu son kitabı 41 şürden meydana gelmektedir. Gölgeler adlı kitabı diğer kitaplardan ayıran en önemli özellik, "Sanatkâr" başlıklı 208 manzûmluk şürüdür. Bu şürde Âkif'in sanatkâr rûhunu, hayal kırıklıklarını, acılar içinde geçen ömrünü ve İslâm âleminin son durumunu yürek yakan bir üslûpla ortaya koyduğunu görmekteyiz.

II. *Mensûr Eserleri*

a) *Tefsîrleri*

Âkîf'in toplam 57 tefsîri olup, Sebîlürreşâd'ın 183. sayısından itibaren farklı başlıklar altında yayımlanmıştır. Bu yazılar ilk defa damadı Ömer Rıza tarafından kitaplaştırılmıştır. Ancak Sebîlürreşâd'taki yazıları dikkatle incelenerek Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında neşredilmiş ve başkaları tarafından da yayımlanmıştır.

b) *Vaazları*

Âkîf'in vaazları Sıratımüstakim ve Sebîlürreşâd mecmualarında yayımlanmıştır. Bu vaazlarının bazıları savaş döneminde halkın ve askerlerin heyecanını arttırmak için müstakil olarak basılmış ve dağıtılmıştır. Bazı vaazları Abdülkerim ve Nuran Abdülkadiroğlu tarafından yayımlanmıştır.

c) *Tercümeleri*

Mehmet Âkîf'in tercümeleri Resimli Gazete, Servet-i Fünûn, Sebîlürreşâd ve Sıratımüstakim'de yayımlanmıştır. Tercümeleri Müslüman Kadını, Hanoto'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un İslam'ı Müdafası, İslamlaşmak, İslam'da Teşkilat-ı Siyasiye, Anglikan Kilisesine Cevap ve İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler'dir.